

Tanja Haverinen ja Katja Mäenpää

Kasvattajien näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

28.10.2022

Tekijät	Tanja Haverinen ja Katja Mäenpää
Otsikko	Kasvattajien näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa
Sivumäärä	25 sivua + 2 liitettä
Aika	28.10.2022
Tutkinto	Sosionomi AMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Satu Hakanen Lehtori Heli Määttänen
<p>Opinnäytetyössä selvitetään varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa sekä kartoitetaan erilaisia menetelmiä ja arjen käytänteitä, joita varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä kahden Helsingin kaupungin varhaiskasvatustieteen yksikön kanssa, joiden kasvattajat saavat opinnäytetyön myötä tietoa tunnetaitojen opettamisen tärkeydestä ja erilaisista lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisen menetelmistä.</p> <p>Opinnäytetyön viitekehys on koostettu olemassa olevan tutkimustiedon ja kirjallisuuden pohjalta. Opinnäytetyössä käsitellään alle kouluikäisen lapsen tunne- ja itsesääätelytaitojen kehitystä, tunnetaitojen tukemista varhaiskasvatuksessa, kasvattajan omien tunnetaitojen merkitystä, tunnekasvatuksen hyötyjä sekä perehdytään tarkemmin tunnetaitoihin ja tunneälyyn eri teorioiden valossa.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusaineisto hankittiin E-lomakkeella toteutetun kyselyn avulla kahden helsinkiläisen varhaiskasvatustieteen yksikön kasvattajilta. Kyselystä saatiin sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Aineiston analyysissä hyödynnettiin aineistoon pohjautuvan sisällönanalyysin menetelmiä. Vastaukset jaettiin karkeasti kolmen pääteeman alle ja pääteemat jaettiin vielä pienempiin osa-alueisiin. Tämän jälkeen vastauksia peilattiin opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen.</p> <p>Vastauksista ilmeni, että kaikki kyselyyn vastanneet kasvattajat pitivät tunnekasvatusta erittäin tärkeänä, koulutustaustasta riippumatta, kaiken ikäisten lasten kohdalla. Lasten tunnetaitoja tuetaan vastausten perusteella monella tavalla varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitoja opetetaan lapsille erilaisten materiaalien, kirjojen ja tunnekuvien avulla. Myös arjen toimintoihin integroidut, tunnetaitoja tukevat käytänteet ovat aktiivisesti käytössä varhaiskasvatuksen arjessa. Vaikka kasvattajat eivät käytäkään aktiivisesti jotain tiettyä tunnetaito-ohjelmaa, on heillä silti paljon hyviä arjen käytänteitä tunnetaitojen harjoittelun tueksi.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kasvattajat ymmärtävät tunnetaitojen tukemisen merkityksen. Useissa tutkimuksissa onkin todettu, että tunnetaitojen opettaminen jo varhaislapsuudessa on hyödyllistä, koska tunne-elämän ongelmat ovat yhteydessä koulu- ja oppimisvaikeuksiin. Tunnetaitojen tukemisella ja vahvistamisella voidaan myös suojata lasta syrjäytymiseltä ja riskikäyttäytymiseltä myöhemmässä elämänvaiheessa. Lapsuuden hyvällä tunteiden säätelykyvyllä on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi aikuisiän työuran myönteiseen kehitykseen, hyvään terveyteen ja vähäiseen alkoholinkäyttöön. Jatkotutkimuksena voisi toteuttaa kaikille Helsingin kaupungin varhaiskasvatustieteen yksiköille suunnatun kyselytutkimuksen, jossa selvittäisiin laajemmin varhaiskasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä.</p>	
Avainsanat	tunnekasvatus, tunteet, tunnetaidot, varhaiskasvatus

Authors	Tanja Haverinen and Katja Mäenpää
Title	Educators' Views on the Importance of Emotional Education in Early Childhood Education and Care
Number of Pages	25 pages + 2 appendices
Date	28 October 2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Satu Hakanen, Lecturer Heli Määttänen, Lecturer
<p>The thesis explores the views of early childhood education and care (ECEC) staff on the importance of emotional education in ECEC and identifies various methods and everyday practices used in ECEC to support children's socio-emotional skills. The thesis has been done in collaboration with two ECEC units of the City of Helsinki. ECEC units that have served as working life partners are informed on the importance of teaching emotional skills and various methods of supporting children's socioemotional development.</p> <p>The theoretical framework of the thesis is based on previous research data and literature. The thesis discusses the development of emotional and self-regulation skills of a child under school age, support of emotional skills in ECEC, the importance of the educator's own emotional skills, the benefits of emotional education, and a closer look at emotional skills and emotional intelligence in the light of various theories.</p> <p>The research data for the thesis was obtained using an E-Form survey of educators of two ECEC units in Helsinki. The survey provided both quantitative and qualitative data. The analysis of the data utilized the methods of content analysis based on the data. The responses were roughly divided into three main themes and the main themes were further divided into smaller subdivisions. The answers were then mirrored to the theoretical frame of reference of the thesis.</p> <p>Based on the survey results, all educators who responded to the survey considered emotional education very important, regardless of educational background, for children of all ages. Emotional skills are taught to children through a variety of materials, pictures of emotions and books. In addition, it can be noted that emotional skills practices integrated into everyday activities are used in everyday life in ECEC. Even if educators do not actively use some specific emotional skills programme, they still have a lot of good everyday practices to support training in emotional skills.</p> <p>We reach a conclusion, that educators understand the importance of supporting emotional skills. Several studies have also found that teaching emotional skills early in childhood is beneficial because emotional problems are linked to school and learning difficulties. Supporting and strengthening emotional skills can also protect the child from exclusion and risk behaviours at a later stage in life. Good ability to regulate emotions in early childhood has positive effects on, for example, career development in adulthood, health, and low alcohol use. As a further study, a survey aimed to all ECEC units in the City of Helsinki could be carried out to explore more broadly the views of ECEC personnel on the importance of emotional education.</p>	
Keywords	emotional education, emotions, emotional skills, early childhood education and care

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämän yhteistyökumppaneiden esittely	2
3	Varhaiskasvatus toimintaympäristönä	3
4	Lapsen tunne- ja itsesääätelytaitojen kehittyminen	3
5	Tunnekasvatus	6
5.1	Tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	6
5.2	Kasvattajan omien tunnetaitojen merkitys	8
5.3	Tunnekasvatuksen hyödyt	9
6	Tunnetaidot ja tunneäly eri teorioiden valossa	10
6.1	Sosioemotionaalisen kompetenssin malli	10
6.2	Nelihaarainen tunneälymalli	10
6.3	RULER-malli	11
6.4	Tunneäly Golemanin teorian mukaan	12
6.5	Reuven Bar-Onin tunneälyteoria	12
6.6	Tunnetaidot positiivisessa psykologiassa	12
7	Aiemmat tutkimukset tunnekasvatuksen merkityksestä	13
8	Opinnäytetyön tarkoitus	15
9	Opinnäytetyön toteutus	16
9.1	Eettiset kysymykset	17
9.2	Aineiston analyysi ja tulokset	18
10	Johtopäätökset	22
11	Pohdinta	23
	Lähteet	26
	Liitteet	
	Liite 1. Kyselylomake	
	Liite 2. Saatekirje	

1 Johdanto

Opinnäytetyömme aiheena on tunnekasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksessa kasvattajien näkemysten mukaan. Tunnekasvatuksen avulla lasten tunnetaitojen kehitystä voidaan tukea tietoisesti (Haapsalo & Kirkkopelto & Repo 2016: 16). Huoltajat luovat perustan sosioemotionaalisten taitojen kehittymiselle varhaislapsuudessa vuorovaikutuksen ja huolenpidon avulla, mutta myös varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat merkittävässä roolissa tukemassa näiden taitojen myönteistä kehitystä (Blewitt ym. 2021).

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa erilaisia menetelmiä ja arjen käytänteitä, joita varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä. Useissa tutkimuksissa on todettu tunnetaitojen opettamisen olevan hyödyllistä jo varhaislapsuudessa, koska tunne-elämän ongelmat ovat yhteydessä koulu- ja oppimisvaikeuksiin. Tunnetaitojen tukemisella ja vahvistamisella voidaan myös suojata lasta syrjäytymiseltä ja riskikäyttäytymiseltä myöhemmässä elämänvaiheessa. Työelämän yhteistyökumppaneinamme toimivat kaksi Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikköä, joiden hoito- ja kasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnetaitojen kehittymisen tukemisen tärkeydestä selvitimme tutkimuskyselyn avulla. Yhteistyökumppaneina toimineet varhaiskasvatusyksiköt saavat opinnäytetyömme myötä lisää tietoa tunnetaitojen opettamisen tärkeydestä ja erilaisista lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisen menetelmistä. Lisäksi opinnäytetyömme toimii tunnekasvatuksen hyötyjen tiedostamisen herättäjänä varhaiskasvatusyksiköissä ja saattaa sen myötä innostaa kasvattajia lisäämään tunnetaitojen opettamista lapsille päiväkodin arjessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) tunnetaitojen opettaminen tulee näkyviin varhaiskasvatuksen tavoitteissa, joiden yhtenä tärkeänä tavoitteena on lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen. Myös oppimiskäsityksessä painotetaan lasten myönteisiä tunnekokemuksia ja vuorovaikutussuhteita sekä turvallisuuden tunnetta. Myönteiset vuorovaikutussuhteet ja tunnekokemukset edistävät oppimista. Laaja-alaisen osaamisen alueilla, kuten Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot sekä Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, painottuvat sosiaalisten tilanteiden ja vuorovaikutustaitojen sekä ristiriitatilanteiden ratkaisemisen lisäksi tunnetaitojen opettaminen. Kun lapsia opetetaan tunnistamaan, tiedostamaan ja

nimeämään tunteita, heidän tunnetaitonsa vahvistuvat. (Opetushallitus 2022: 11–12, 14; Kiviluote & Koskela & Nissinen & Aromaa & Itkonen 2019: 28.)

Opetushallituksen selvityksessä (2017) todetaan, että varhaiskasvatuksen työntekijät ovat tärkeässä roolissa tukiessaan niin tyypillisesti kehittyvien kuin tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevienkin lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä. Useiden tutkimusten mukaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyn vaikeudet sekä sosioemotionaaliset pulmat ovat melko yleisiä jo alle kouluikäisillä lapsilla. Arviot niiden yleisyydestä vaihtelevat 10–30 %: n välillä kaikista varhaiskasvatusikäisistä lapsista. (Määttä ym. 2017: 8.)

Opinnäytetyömme tietoperustassa tarkastellaan varhaiskasvatusta toimintaympäristönä sekä perehdytään tarkemmin alle kouluikäisten lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitykseen ja tunnekasvatukseen. Tämän jälkeen esittelemme työemme tarkoituksen, toteutuksen ja tutkimuksen tulokset. Lopuksi pohdimme tunnekasvatuksen merkitystä tutkitun tiedon ja tutkimuskyselystä saatujen tuloksen pohjalta.

2 Työelämän yhteistyökumppaneiden esittely

Työelämän yhteistyökumppaneinamme toimivat kaksi Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikköä, jotka sijaitsevat eri puolilla Helsinkiä eri varhaiskasvatusalueilla. Toinen niistä on luonnonläheisellä alueella sijaitseva 100-paikkainen päiväkotitoiminta, jossa on ryhmiä 1–5-vuotiaille lapsille. Päiväkodissa on myös ruotsin kielen kielikylpytoimintaa. Toinen puolestaan on varhaiskasvatusyksikkö, jonka kolmessa toimipisteessä on ryhmiä 1–5-vuotiaille lapsille ja näiden lisäksi yksikköön kuuluu koulun yhteydessä toimiva esiopetusryhmä. Varhaiskasvatukseen osallistuu runsaasti lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Varhaiskasvatusyksikössä on myös integroitu erityisryhmä.

Tunnetaitojen opettamisen hyödyt ja niiden vaikutukset lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on tunnistettu laajasti, jonka vuoksi koimme tärkeäksi kartoittaa, millä tavalla tunnetaitoja opetetaan varhaiskasvatuksessa. Selvitimme työelämän yhteistyökumppaneina toimivien varhaiskasvatusyksiköiden hoito- ja kasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnetaitojen kehittymisen tukemisen tärkeydestä opinnäytetyöhömmme liittyvän tutkimuskyselyn avulla. Hoito- ja kasvatushenkilöstöllä tarkoitamme tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, lastenhoitajia ja avustajia. Myös päiväkodin johtajilla oli mahdollisuus vastata tutkimuskyselyyn. Tutkimuksemme

osallistuneet varhaiskasvatussyksiköt saavat opinnäytetyömme myötä lisää tietoa tunnetaitojen opettamisen tärkeydestä ja erilaisista lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisen menetelmistä. Opinnäytetyömme toimii myös tunnekasvatuksen hyötyjen tiedostamisen herättäjänä varhaiskasvatussyksiköissä ja saattaa sen myötä innostaa kasvattajia lisäämään tunnetaitojen opettamista lapsille päiväkodin arjessa.

3 Varhaiskasvatus toimintaympäristönä

Varhaiskasvatuslain (540/2018) määritelmän mukaan varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa korostuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa edellytetään, että varhaiskasvatus järjestetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä varhaiskasvatusta koskevien säädösten mukaisesti. Suomen perustuslaki, Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus sekä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat perustana varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaaville velvoitteille. (Opetushallitus 2022: 6, 8.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, vertaisryhmässä toimimisen edistäminen sekä iän- ja kehityksenmukaisen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen parhaaksi toimitaan yhdessä sekä lapsen että hänen huoltajansa kanssa samalla tukien huoltajia kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

4 Lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehittyminen

Tunteiden säätely saa alkunsa varhaislapsuuden vuorovaikutussuhteissa, joista merkittävin on vauvan ja hänen ensisijaisen hoitajansa välinen suhde. Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen tunteiden säätelyn kehittymisen kannalta. Varhaisen vuorovaikutuksen tilanteet antavat lapselle kokemuksia, joiden avulla aivot kehittyvät parhaalla mahdollisella tavalla. (Kokkonen 2010: 79.) Vuorovaikutus, johon kuuluvat lapsen tarpeisiin vastaaminen, positiivisten tunteiden vahvistaminen ja pysyvät, tutut rutiinit, ovat perusedellytyksenä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Turvallinen kiintymyssuhde puolestaan on vahvasti yhteydessä lapsen myöhempiin tunnereaktioihin. Vaikka vauvan ja ensisijaisen hoitajan välinen

varhainen vuorovaikutussuhde muodostaakin perustan myöhemmin hallittaville tunteiden säätelylle ja vuorovaikutussuhteille, eivät lapsen myöhemmät sosiaaliset suhteet ole merkityksettömiä. (Pulkkinen & Kinnunen & Kokkonen & Rönkä 1997: 195.)

Tunteiden säätelykykyyn vaikuttavat tutkimusten mukaan monenlaiset tekijät. Kasvatuksellisiin tekijöihin voivat vaikuttaa niin kasvattajat kuin vanhemmatkin ohjaavalla, myönteisiä tunneilmaisuja sisältävällä kasvatuksella. Myös fysiologiset tekijät, kuten ikä, sukupuoli, hormonit ja kemialliset välittäjäaineet vaikuttavat tunteiden säätelyyn. Näiden lisäksi neurofysiologiset seikat, kuten esimerkiksi hermoverkkoyhteydet ja aivorakenteiden kehittyminen, ovat merkityksellisiä tunnesäätelyn kehityksessä. (Kiviluote ym. 2019: 17–18.)

Tunne- ja itsesäätelytaitojen harjoittelu on erittäin tärkeää, koska tunteet vaikuttavat kaikkeen ihmisen toimintaan (Avola & Pentikäinen 2020: luku 4.2). Tunne- ja itsesäätelytaidoilla tarkoitetaan tunteiden tunnistamista, ilmaisemista, nimeämistä ja säätelyä. Ne luetaan elämän perustaidoiksi, koska meidän on tultava toimeen niin itsemme kuin muiden ihmisten kanssa. Tutkimusten mukaan ensin on opittava tunnistamaan, ilmaisemaan ja nimeämään tunteita, jotta on mahdollista oppia säätelemään niitä ja siirtämään opittuja taitoja tunteidenhallinnasta käytännön toimintaan. (Kiviluote ym. 2019: 5, 12, 15.) Käytämme tunnetaitoja päivittäin sekä tietoisesti että vaistomaisesti, sillä ne ovat osa sosiaalista käyttäytymistämme. Ne myös ohjaavat ajatuksiamme, tekojamme ja päätöksiämme. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005: 12.)

Colen, Michelin ja O'Donnellin (1994) mukaan tunteiden jakamisella mahdollistetaan vuorovaikutuksellinen tunteiden säätely. Tunteiden säätely ja hallintaan ottaminen ovatkin heidän mielestään tärkeitä kehitystehtäviä lapsilla. (Mäntymaa & Luoma & Puura & Tamminen 2003: 459–465.) Eisenberg, Fabes, Guthrie ja Reiser (2000) puolestaan toteavat tutkimuksessaan, että tunteiden säätelyllä tarkoitetaan taitoamme vaikuttaa siihen, kuinka voimakkaasti, kuinka kauan tai mitä tunnemme (Kokkonen 2022). Tunteiden säätelyn tavoitteena on ehkäistä häiritsevää käyttäytymistä sekä huolehtia kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja toimintakyvystä. Kun ihminen osaa säädellä omia tunteitaan, on sillä positiivinen vaikutus henkiseen hyvinvointiin ja tasapainoon. Säätelemällä omia tunteitamme, voimme myös säädellä käyttäytymistämme. Tunteiden säätelyllä on myös sosiaalisia tavoitteita, joiden tarkoituksena on säilyttää myönteiset suhteet toisiin ihmisiin esimerkiksi ystävyys-suhteissa. (Kokkonen 2010: 20–22, 26–27.)

Nurmen mukaan (2015) pienen lapsen tunteet ovat voimakkaasti yhteydessä ruumiilliseen kokemukseen. Tunteiden ymmärtämiseen ja hallintaan saamiseen tarvitaan aikuisen apua. Vihan tunnetta voi käsitellä ja sanoittaa, mutta raivo on kertymä käsittelemättömistä tunteista ja toimintaimpulsseista. Suuttumisessa ei ole aina kyse vihasta, vaan se voi sisältää myös muita tunteita ja kokemuksia, kuten esimerkiksi itkua, herkkyyttä tai loukkaantumista. Osalla lapsista itku voi olla tapa reagoida haastaviin tilanteisiin suuttumisen sijaan. Jos tunteita on vaikea käsitellä, ne voivat ryöpsähtää pintaan ja tulla esiin aggressiivisena hyökkäyksenä, jolloin lapsi ei tule ymmärretyksi syvimmillä tunnetasolla. Tunnesäätely ja kyky sanoittaa omia kokemuksia mahdollistuvat, kun lapsen ymmärrys omista tunteista ja kehollinen hallinta lisääntyvät. (Mankinen & Jokinen & Lintu & Schulman 2015: 163–165.)

Mäntymaan ym. (2003) tutkimuksen mukaan pieni lapsi aistii ja tulkitsee paljon herkemmin ja kokonaisvaltaisemmin tunneilmaisuja ja tunneilmapiiriä kuin esimerkiksi selityksiä ja toimintaohjeita. Kieli kehittyi kommunikaation välineeksi vasta toisella ikävuodella. Vielä pitkään tämän jälkeen lapset havainnoivat erittäin herkästi kasvattajan ele- ja ilmekieltä sekä mukauttavat rauhoittumisensa ja luottamuksensa sen varaan. (Kanninen & Sigfrids 2012: 91–92.) Kun lapsi harjoittelee tunteita, on tärkeää, että hän oppii tunnistamaan ja sanoittamaan niitä sekä pärjäämään myös vaikeaksi koettujen tunteiden kanssa. Lapsi tarvitsee myös harjoitusta oppiakseen, ettei anna tunnekuohun vaikuttaa vahingollisesti itseensä tai muihin ympärillä oleviin ihmisiin. (Laaksonen 2022: 52.)

Widen ja Russell (2013) toteavat omassa tutkimuksessaan, että tunteiden tunnistamisen taito liittyy läheisesti tunteiden ilmaisun taitoon. Lasten tunne-elämälle ja ihmissuhteille on etua kyvystä tunnistaa ja nimetä omia ja toisten tunteita sekä myös omien tunteiden sanattomasta ja sanallisesta ilmaisutaidosta. Jo alle kouluikäiset lapset tietävät, että teeskentelemällä jotakin kasvonilmettä voidaan peitellä sitä, miltä oikeasti tuntuu. Lapsi voi esimerkiksi peitellä pettymystään toimiessaan vertaisryhmässä. Joidenkin tunteiden, kuten inhon ja vihan, erottaminen toisistaan kasvonilmeiden perusteella on kuitenkin vielä vaikeaa suurelle joukolle alkuopetuksessa olevia oppilaita ilman tavoitteellista harjoittelua. (Kokkonen 2022.)

Ymmärrys lasten tunteiden tunnistamisen, ilmaisemisen ja säätelyn taidoista sekä niiden kehittymisestä on perustana tunnekasvatukselle, jonka vuoksi niitä on mielestämme tärkeää tarkastella teoreettisessa viitekehyksessä. Niiden teoreettinen tarkastelu on syventänyt myös omaa näkemystämme lasten tunne- ja

itsesäätelytaitojen kehittymisestä ja niiden tukemisesta. Peilasimme opinnäytetyömme aineiston analyysissä kyselyn vastauksia teoreettiseen viitekehykseen.

5 Tunnekasvatus

Tunnetaitojen oppimisen perusta luodaan jo varhaislapsuudessa. Kasvattaja on tärkeässä roolissa tukemassa lasta tunteiden opettelussa. Isokorven (2004) mukaan lapsen tulevan elämän kannalta on tärkeämpää oppia tunnistamaan ja hallitsemaan tunteita kuin tiedollinen oppiminen ja tiedon hankinta, koska uusien asioiden oppiminen edellyttää toimivaa tunnepohjaa. (Isokorpi 2004: 127.) Lapsen tunnetaidot ja empatiakyky kehittyvät vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Hyvässä ja vastavuoroisessa suhteessa lapsi oppii yhdistämään toisiinsa tunteet, niiden merkitykset ja mielekkyyden, jonka ansiosta lapsen itsesäätelykyky kehittyy. (Haapsalo ym. 2016: 16.)

Peltosen ja Kullberg-Piilolan mukaan (2000) tunnekasvatus perustuu tunnerehellisyyteen. Sillä tarkoitetaan kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta, johon kuuluvat tunteiden aito ja rehellinen ilmaisu. Heidän mukaansa tunnerehellinen lapsi tuntee heikkoutensa ja vahvuutensa sekä tunnistaa asiat, jotka tekevät hänet iloiseksi tai vihaiseksi. Lapsi myös sietää niitä ominaisuuksia, jotka eivät ole kovin toivottuja. (Isokorpi 2004; 133–135.) Koska lapsi omaksuu sosioemotionaalaisia taitoja aikuisen avulla, on tärkeää, että kasvattaja näyttää omat tunteensa lapsille. Omien tunteiden ilmaisun kautta kasvattaja voi auttaa lasta huomaamaan, että kaikki tunteet ovat yhtä tärkeitä ja niiden säätelystä voi oppia. Kasvattajan tehtävänä on tukea lasta tunteiden säätelyssä ja tunnemyrskyjen yli pääsemisessä. (Ahonen 2017: 66–68.)

5.1 Tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen työntekijän tulee toimia tietoisesti vertaisryhmän tunnekasvattajana. Hänen tulee mahdollistaa ryhmänsä lapsille kaikkien tunteiden ilmaisu ja opettelu. Tunteita voi ilmaista monella tavalla, mutta niillä ei saa vahingoittaa, satuttaa tai uhata muita. On tärkeää muistaa, että tunnetaitojen omaksumiseen ei riitä tunteiden tiedollinen oppiminen, vaan niitä opitaan etenkin vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Vertaisryhmässä toimiessaan lapsi tekee tulkintoja toisten erilaisia tunnevihjeitä sisältävästä toiminnasta. Tulkitessaan tunnevihjeitä lapsi reagoi niihin itse tunteilla. Väärintulkittuina ne luovat jännitteitä lasten välille, jonka vuoksi aikuisen tulee

tunnetaitokasvattajana havainnoida, millä tavalla lapsi ilmaisee omia tunteitaan. (Haapsalo ym. 2016: 17.)

Zins, Bloodworth, Weissberg ja Wahlberg (2004) suosittelevat tunnetaitojen opettamista varhaiskasvatuksessa, ja Webster-Strattonin ja Reidin (2004) tutkimusten mukaan niitä olisi suositeltavaa tukea edelleen myös esiopetuksessa ja ensimmäisinä kouluvuosina (Kokkonen 2022). Köngäksen (2019) mukaan tunnekasvatuksen ei kuitenkaan tarvitse olla erityinen oppiaine, vaan sen tulisi olla vallitseva toimintamalli päiväkodin arjessa. Lapsen tunnetaitoja ei tulisi arvioida osana massaa, vaan jokaista lasta tulisi auttaa saavuttamaan itselleen tärkeitä osa-alueita (Köngäs 2019: 182–183.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) tunnetaitojen opettaminen näkyy varhaiskasvatuksen tavoitteena kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Myönteiset vuorovaikutussuhteet ja tunnekokemukset turvallisuuden tunteen lisäksi edistävät oppimiskäsityksen mukaan oppimista. Laaja-alaisen osaamisen alueilla, kuten Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot sekä Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, tulevat näkyviin tunnetaitojen, ristiriitatilanteiden ratkaisemisen sekä sosiaalisten tilanteiden ja vuorovaikutustaitojen opettaminen. Kun lapsia opetetaan tunnistamaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita, heidän tunnetaitonsa vahvistuvat. (Opetushallitus 2022: 11–12, 14; Kiviluote ym. 2019: 28.) Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022) todetaan puolestaan, että päiväkodissa harjoitellaan lasten kanssa tunteiden tunnistamista, ilmaisemista, nimeämistä ja säätelemistä sekä löytämään tapoja tunteiden turvalliseen purkamiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa lapsen tunteisiin ja aloitteisiin sensitiivisesti. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 30.)

Opetushallituksen selvityksen (2017) mukaan varhaiskasvatuksessa toteutetaan erittäin vähän tai ei ollenkaan tutkimukseen pohjautuvia lasten sosioemotionaalisia taitoja tukevia opetusmenetelmiä, vaikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa veloitetaan kasvattajia tukemaan lapsia näiden taitojen kehittämisessä. Selvityksen mukaan tutkimukseen perustuvia menetelmiä ovat Askeleittain/Pienin askelin-ohjelma, Tunnekuksu ja Mututoukka- tunnetaito-ohjelma, Fun Friends, Papilio-ohjelma, Ihmeelliset vuodet-ohjelma, Tunteesta tunteeseen-ohjelma, Ville Vilkastuksen tunneseikkailu ja KUMMI 13- Konsultaatiomalli päiväkodeihin. (Kiviluote ym. 2019: 12; Määttä ym. 2017: 34.) Tämä herätti meissä kiinnostuksen selvittää opinnäytetyössämme, onko tilanne muuttunut Opetushallituksen selvityksen jälkeen. Halusimme saada myös selville, mitä muita menetelmiä ja arjen käytänteitä varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa.

Koivuniemen ym. (2021) mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoisuus lasten tunteiden säätelystä ja sen tukemisesta on vähäistä (Koivuniemi & Kinnunen & Mänty & Järvenoja & Näykki 2021). Blewittin ym. (2021) tekemästä tutkimuksesta puolestaan selvisi, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä ei ole heidän oman näkemyksensä mukaan riittävästi koulutusta lasten sosioemotionaalisten taitojen vahvistamiseen (Blewitt ym. 2021). Nämä tutkimustulokset herättivät mielenkiintomme, koska varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) ja Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma (2022) velvoittavat tunnetaitojen opettamiseen varhaiskasvatuksessa. Halusimme opinnäytetyöhömme liittyvän kyselyn avulla selvittää, miten varhaiskasvatuksessa opetetaan lapsille tunnetaitoja ja ovatko kasvattajat saaneet tunnekasvatukseen liittyvää erillistä täydennyskoulutusta. Koivuniemen ym. (2021) tutkimuksessa ilmeni, että erityisesti käytäntöön integroidulla koulutuksella voidaan tukea varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoisuutta tunnekasvatuksesta ja kehittää heidän osaamistaan lasten tunteiden kanssasäätelijöinä (Koivuniemi ym. 2021).

5.2 Kasvattajan omien tunnetaitojen merkitys

Kasvattajalla on kyky ja ymmärrys vahvistaa lapsen tunnetaitoja sekä toimia lapsen tunnetilanteissa inhimillisesti, kun hänellä on kosketuspintaa omiin tunteisiinsa ja hän on myös kehittänyt omia tunnetaitojaan (Jääskinen & Pelliccioni 2017: 106). Isokorven (2004) mukaan kasvattajan omien tunteiden tiedostamisella tarkoitetaan sitä, että hän havaitsee, minkälaisia tunteita herää hänessä itsessään erilaisissa tilanteissa. Kun kasvattaja hallitsee omia tunteitaan, niiden tavoitteita ja päämääriä voidaan hyödyntää suotuisalla tavalla. (Isokorpi 2004: 19–21.)

Köngäs (2019) puolestaan toteaa, että lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksessa parantuu, kun varmistetaan kasvattajien oman tunneällyn käyttö ilman jatkuvaa kiirettä, melua, henkistä kuormitusta ja stressioireita. Jos kasvattajien tunnekasvatuksen osaamista, hyvinvointia ja päiväkodin ilmapiiriä parannetaan, voivat tunneällyn kehitykseen liittyvät haasteet korjaantua jo paljon. Kun lapset saavat kasvaa ja kehittyä vertaisryhmässään tunneälykkäiden kasvattajien tuella, tulevat siitä saadut hyödyt näkyvämmäksi pitkällä aikavälillä. (Köngäs 2019: 185.) Tunnekasvatuksen ei kuitenkaan tarvitse olla erityinen oppiaine. Ihanteellista olisi, jos se olisi vallitseva toimintamalli päiväkodin arjessa. (Köngäs 2019: 182–183.) Halusimmekin opinnäytetyössämme selvittää, millä tavalla kyselyymme osallistuneissa varhaiskasvatustyksiköissä opetetaan lapsille tunnetaitoja: Onko tunnetaitojen

opettaminen vallitseva toimintamalli päiväkodin arjessa vai järjestetäänkö lapsille erillisiä tunnekasvatustuokioita.

Ahosen (2017) mukaan niin aikuisilla kuin lapsillakin on suuria eroja siinä, kuinka hyvin he osaavat tunnistaa ja tulkita omia tunteitaan. Lapsen provosoivat tunnereaktiot voivat aiheuttaa kasvattajassa vahvoja tunteita, jopa pelkoa siitä, miten hän itse reagoi tilanteessa tai osaako hän hallita omat tunteensa. Jotta kasvattaja pystyy tukemaan lapsen turvallista kehitystä ja emotionaalista hyvinvointia, hänen täytyy olla riittävän tasapainoinen kohtaamaan kaikki lapsen tunteet ja olemaan läsnä lasta varten. (Ahonen 2017: 66–68.) Tietoinen harjoittelu ja erilaisten menetelmien käyttäminen voivat auttaa kasvattajaa omien tunne- ja itsesäätelytaitojen opettelussa (Laaksonen 2022: 53).

5.3 Tunnekasvatuksen hyödyt

Tunnetaitojen tukemisella ja vahvistamisella voidaan suojata lasta syrjäytymiseltä ja riskikäyttäytymiseltä myöhemmässä elämänvaiheessa (Kiviluote 2019:15). Useissa tutkimuksissa on todettu, että tunnetaitojen opettaminen jo varhaislapsuudessa on hyödyllistä, koska tunne-elämän ongelmat ovat yhteydessä koulu- ja oppimisvaikeuksiin. Myös toiminnanohjauksen ja itsesäätelyn vaikeudet sekä käyttäytymisen ja tunne-elämän haasteet ovat yhteydessä ongelmiin tunnetaitojen hallinnassa. (Kiviluote ym. 2019: 22.) Denham ja Weissberg (2004) puolestaan toteavat, että myönteinen sosioemotionaalinen kehitys edesauttaa lapsen psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä ehkäisee erilaisia haasteita käyttäytymisessä. Lapsen on usein vaikea valita sopivia tunteiden säätelyn keinoja, jos hänellä on tunteiden nimeämisessä haasteita. (Määttä ym. 2017: 7.)

Professori Lea Pulkkinen aloitti vuonna 1968 LAKU- eli Lapsesta aikuiseksi-pitkittäistutkimuksen, jossa seurataan säännöllisin väliajoin tutkimuksessa mukana olevien henkilöiden lapsuusiän tunteiden säätelykyvyn vaikutuksia myöhemmässä elämänsä elämässä. Tutkimustulosten mukaan lapsuuden hyvällä tunteiden säätelykyvyllä on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi aikuisiän työuran myönteiseen kehitykseen, hyvään terveyteen ja vähäiseen alkoholinkäyttöön. Näin ollen tunne- ja itsesäätelytaitojen opettaminen jo varhaislapsuudessa on saatuun tutkimusnäyttöön perustuen erittäin hyödyllistä. (Kiviluote ym. 2019: 23.)

Laaja tutkimusnäyttö lapsuuden tunnetaitojen ja tunteiden säätelykyvyn vaikutuksista esimerkiksi oppimiseen ja koulumenestykseen sekä myöhemmässä elämässä myönteiseen kehitykseen elämän eri osa-alueilla osoittaa mielestämme

tunnekasvatuksen todellisen hyödyn. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat tärkeässä asemassa tukemassa tätä kehitystä vahvistaessaan lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Haluamme opinnäytetyömme myötä tuoda näkyväksi sen, että varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuva tunnetaitojen opettaminen erilaisten materiaalien avulla ja myös erilaisten tunnetaitojen oppimista tukevien yksinkertaisten, helppojen arjen käytänteiden avulla voidaan vaikuttaa positiivisesti yksilöiden elämäntietoon ja estää syrjäytymistä.

6 Tunnetaidot ja tunneäly eri teorioiden valossa

Tunnetaitoja ja tunneälyä voidaan tarkastella myös erilaisten mallien ja teorioiden avulla. Esittelemme seuraavaksi Rose-Krasnorin sosioemotionaalisen kompetenssin mallin, John Mayerin ja Peter Saloveyn nelihaaraisen tunneälymallin ja RULER-mallin, Daniel Golemanin teorian, Reuven Bar-Onin tunneälyteorian ja perehdymme lopuksi positiivisen psykologian määritelmään tunnetaidoista. Kokemuksemme mukaan etenkin positiivista psykologiaa hyödynnetään suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja erityisesti sen yhtä suuntausta, positiivista pedagogiikkaa. Sen vuoksi halusimme opinnäytetyössämme selvittää, näkyykö se millään tavalla kyselymme vastanneiden kasvattajien vastauksissa.

6.1 Sosioemotionaalisen kompetenssin malli

Tunnetaidot ovat yksi tunne-elämän kompetenssin eli osaamisen osa-alueista. Vuonna 1997 Rose-Krasnor esitteli sosioemotionaalisen kompetenssin mallin, jossa tunne-elämän kokonaisuuteen kuuluu useita eri osa-alueita. Nämä osa-alueet menevät osittain limittäin tai päällekkäin. Tunteita voidaan luokitella usealla eri tavalla ja monesti puhutaan myös tunneperheistä, joissa on keskenään samankaltaisia tunteita, kuten esimerkiksi pettymys tai suru. Useat tutkijat ovat nimenneet perustunteiksi surun, ilon, inhon, hämmästyksen ja pelon. (Kiviluote ym. 2019: 22.)

6.2 Nelihaarainen tunneälymalli

Mayer ja Salovey kehittivät vuonna 1997 nelihaaraisen tunneälymallin aiempien tunneälytutkimustensa pohjalta. Tunnetaidot jaetaan mallissa neljään eri osa-alueeseen, joita ovat Tunteiden tunnistaminen ja vastaanottaminen, Tunteiden vaikuttavuus, Tunteiden ymmärtäminen ja Tunteiden säätely. Kun on sisäistänyt ensimmäisen osa-alueen, on mahdollista oppia seuraavan osa-alueen taidot. Myös

osa-alueen sisällä edetään perustaidoista syvempiin taitoihin. Ihminen voi missä tahansa elämänvaiheessa opetella tunneälyn osa-alueita tietoisella harjoittelulla, mutta helpointa se on alle kouluikäisenä aivojen ollessa plastiset. (Köngäs 2019: 40–43.)

Tunteiden tunnistaminen ja vastaanottaminen on nelihaaraisen tunneälymallin ensimmäinen osa-alue. Sen perustaidot saadaan selville tunteen ääreen pysähtymällä: Onko tunne negatiivinen vai positiivinen? Millainen se on? Tämän osa-alueen teemana on keskeistä osata tunnistaa tunteet oikein. (Köngäs 2019: 44–45.)

Tunteiden vaikuttavuus on nelihaaraisen tunneälymallin toinen osa-alue. Siihen liittyy kyky yhdistää oma tunnetila kehollisiin muutoksiin ja ymmärrys siitä, että tunne voi vaikuttaa päätöksentekoon, jolloin vahvan tunteen vallassa mielipide voi olla muu kuin neutraalissa mielentilassa. Tunteen vaikuttavuuden voi ymmärtää, kun myöhemmin palaa pohtimaan omaa toimintaansa jossain tilanteessa ja huomaa, että ilman tunnetta tilanne olisi voinut mennä ihan toisella tavalla. (Köngäs 2019: 46–47.)

Tunteiden ymmärtäminen on nelihaaraisen tunneälyteorian kolmas osa-alue. Tunteiden ymmärtämiseen tarvitaan taitoa lukea tunnekieltä ja tunteiden välittämiä signaaleja. Siihen sisältyvät myös tunteiden sanoittaminen ja erottaminen. (Köngäs 2019: 48.)

Kyky hallinnoida ja säädellä tunteita kuuluvat nelihaaraisen tunneälymallin neljänteen osa-alueeseen. Siihen kuuluu esimerkiksi taito rauhoittua kiukkua aiheuttavassa tilanteessa tai surun purkaminen mieleen patoamisen sijaan. Tunteiden hallinta ei tarkoita tunteiden pitämistä sisällä, vaan kykyä tulkita niiden sanomaa ja tunnistaa tunteita. Tunteiden hallintaan kuuluu myös taito tulkita, sopiiko oma tunnetila tiettyyn tilanteeseen sekä tunteiden säätely muissa ihmisissä siten, että tunnistaa toisen tunnetilan ja ymmärtää tunteiden vaikutuksen senhetkiseen käyttäytymiseen. (Köngäs 2019: 50–51.)

6.3 RULER-malli

Yalen yliopiston tunneälytutkimuksen keskuksessa, Center for Emotional Intelligencessä, Mayerin ja Saloveyn nelihaaraisen tunneälymallin osa-alueita on tarkasteltu erityisesti lasten kehityspsykologia huomioiden. Sen pohjalta on syntynyt RULER-malli, joka keskittyy lasten tunneälytaitoihin. Alle kouluikäisille suunnattu malli on Preschool RULER. Se sisältää samat peruseriaatteet kuin Mayerin ja Saloveyn teoria, jonka vuoksi sillä viitataan monesti jopa tunneälyteoriana. RULER-malli jakautuu viiteen osa-alueeseen. Sen tarkoituksena on saada tunneäly osaksi arkea, jossa aikuinen ohjaa lapsia havaitsemaan omia ja toisten tunnetiloja (recognizing),

ymmärtämään tekojen takana olevien tunteiden merkityksiä (understanding), sanoittamaan tunteita (labeling), ilmaisemaan tunteita (expressing) ja säätelemään omia negatiivisia tunteita (regulating). (Köngäs 2019: 53–54.)

6.4 Tunneäly Golemanin teorian mukaan

Golemanin (2013) määritelmän mukaan tunneälyyn sisältyy vankka neurologinen pohja ja viisi eri osa-aluetta, joita ovat tunteiden tiedostaminen, tunteiden hallinta, empatia, motivaatio ja sosiaaliset suhteet. Hänen mukaansa korkea tunneäly koostuu näiden kaikkien osa-alueiden hallinnasta. Hänen teoriassaan merkittävimiksi kyvyiksi nousevat tunteiden havainnointi, tunnistaminen ja tulkitseminen. (Köngäs 2018: 44.)

6.5 Reuven Bar-Onin tunneälyteoria

Reuven Bar-Onin (1997) tunneälyteorian mukaan tunneäly on joukko sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja ja käytösmalleja, jotka määrittelevät, miten hyvin ymmärrämme ja ilmaisemme itseämme ja toisiamme sekä olemme vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Näihin taitoihin ja käytösmalleihin kuuluu myös päivittäisistä haasteista ja vaatimuksista selviytyminen. Bar-On liittää tunneälyteoriaansa viisi pääelementtiä, joita ovat Kyky ymmärtää omia tunteita, ilmaista niitä ja itseään, Kyky ymmärtää muiden tunteita ja olla yhteydessä muihin ihmisiin, Kyky hallita ja säädellä omia tunteita, Kyky selvittää muutoksista ja ratkaista ongelmia sekä Kyky saada aikaan positiivinen tunnetila ja itsensä motivointi. Nämä viisi osa-aluetta jakautuvat edelleen toisiinsa yhteydessä oleviin tekijöihin, joita ovat itsetietoisuus, emotionaalinen itsetuntemus, empatia, riippumattomuus, itsevarmuus/ emotionaalinen itseilmaisus, realisointi, impulssikontrolli, sosiaalinen vastuuntunto, interpersonaaliset ihmissuhteet, optimismi, joustavuus, onnellisuus/hyvinvointi, itsensä toteuttaminen, ongelmanratkaisukyky ja stressinsietokyky. (Köngäs 2018: 44–45.)

6.6 Tunnetaidot positiivisessa psykologiassa

Martin Seligmanin kehittämään PERMA-malliin pohjautuvassa positiivisessa psykologiassa tunnetaidot jaetaan kahteen osaan, myönteisten tunteiden sekä vaikeiden tunteiden ja niiden käsittelyn osa-alueisiin. Nämä vaikeat tunteet eivät kuitenkaan ole negatiivisia tai huonoja tunteita, koska kaikenlaisia tunteita tarvitaan ja niillä jokaisella on oma roolinsa ja merkityksensä elämässämme. Positiivisessa psykologiassa on keskeistä myönteisten tunteiden vahvistaminen ja siitä onkin tehty monia tutkimuksia. Psykologi Alise Isenin mukaan myönteiset tunteet kasvattavat

sisäistä motivaatiota, lisäävät mielen joustavuutta ja mahdollistavat kognitiivisten kykyjen kasvamisen. Myös professori Barbara Fredrickson yhtyy näihin ajatuksiin Rakenna ja laajenna- teoriassaan, jonka mukaan myönteiset tunteet vahvistavat voimavaroja ja laajentavat ajatteluamme. (Trogen 2020: 97, 99.)

Myönteisiä tunteita voi vahvistaa, kun oppii tuntemaan omat tunnereaktionsa ja myönteisten tunteiden sanaston. Lasta voi tukea tässä tunnistamisessa, jolloin myönteisiin tunteisiin pysähtyminen ja niistä nauttiminen muuttuu automaattiseksi. (Trogen 2020: 101.) Positiivinen kasvatus ei tarkoita kuitenkaan sitä, ettei vaikeita tunteita, kuten esimerkiksi surua, vihaa, pelkoa tai vihaa, pitäisi tuntea ollenkaan. Vaikeiden tunteiden ilmaiseminen, tunnistaminen, hyväksyminen, käsittely ja säätely ovat erittäin merkittävässä roolissa tunnetaitojen hallinnassa. Kasvattajilla on tärkeä rooli opettaessaan lapsia kohtaamaan ja käsittelemään myös vaikeita tunteita. (Trogen 2020: 175.)

Avola ja Pentikäinen (2020) pohjaavat oman neliosaisen tunnetaitomallinsa positiiviseen psykologiaan. Ensimmäiseen osa-alueeseen kuuluu heidän mukaansa taito tunnistaa, tiedostaa ja toimia tunteiden kanssa tasapainossa. Tässä kasvattajilla on tärkeä rooli tunteiden sanoittajana. Toiseen tunnetaitojen osa-alueeseen kuuluu taito vahvistaa ja vaalia myönteisiä tunteita. Avolan ja Pentikäisen (2020) mukaan on tärkeää kiinnittää enemmän huomiota myönteisiin, kuin kielteisiin tunteisiin. Kolmanteen tunnetaitojen osa-alueeseen liittyy taito kohdata, hyväksyä, ymmärtää ja ratkaista vaikeita tunteita. Ihmisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden kannalta on tärkeää oppia toimimaan myös vaikeiden tunteiden kanssa. Neljäs tunnetaitojen osa-alue puolestaan on taito ymmärtää ja eläytyä toisten tunteisiin, empatia ja myötätunto. Tämä on erittäin tärkeä tunnetaitojen osa-alue, josta on hyötyä vuorovaikutussuhteissa. (Avola & Pentikäinen 2020: Luku 4.2.)

7 Aiemmat tutkimukset tunnekasvatuksen merkityksestä

Blewitt ym. (2021) tutkivat australialaisten kasvattajien näkemyksiä lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukemisesta. Kasvattajien näkemysten mukaan sosioemotionaalisen kasvun kannalta oli tärkeää, että lapsi saa kasvaa ympäristössä, joka rohkaisee tutkimiseen. Lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta pidettiin tutkimuksessa erittäin merkittävänä lapsen kehityksen kannalta. Myös yhteistyö varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lasten huoltajien välillä koettiin erittäin tärkeäksi. Tutkimuksessa todettiin myös, että innostava ympäristö, hyvälaatuinen pedagogiikka, koulutetut kasvattajat, lasten ja kasvattajien välinen

vuorovaikutus sekä hyvät työskentelyolosuhteet voivat yhdessä vahvistaa sosiaalisia, emotionaalisia ja kognitiivisia taitoja. Aikuisen malli koettiin tärkeäksi etenkin silloin, kun lapsella oli vaikeuksia käyttäytymisessä. Tutkimuksen tulosten mukaan lapset tarvitsevat tukea tunteiden nimeämiseen ja heille on myös opetettava, että kaikenlaisten tunteiden ilmaiseminen on sallittua. Tunnekasvatuksen on tärkeä olla osa jokapäiväistä vuorovaikutusta, vapaata ja ohjattua leikkiä sekä aikuisjohtoista toimintaa. Pienryhmätoiminta, laulut, sadut ja tarinat koettiin tutkimuksessa hyvinä keinoina tunnetaitojen opettamisessa. (Blewitt ym. 2021.)

Koivuniemen ym. (2021) tekemässä tutkimuksessa selvitettiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä lasten tunteiden säätelystä ja siitä, miten heitä voidaan tukea tunteiden säätelytaidon kehittämisessä. Tutkimuksen aikana ammattilaiset saivat käytäntöön integroitua koulutusta lisäämään tietoisuutta tunteiden säätelystä, ja siitä, miten se näkyy varhaiskasvatuksen arjessa. Tutkimuksen alkumittauksen mukaan lähes kahden kolmasosan mielestä aikuisen tarjoama tuki tunteiden säätelyssä on tärkeä osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Myös tunteiden sanoittamista ja nimeämistä piti tärkeänä yli puolet tutkimukseen osallistuneista, mutta vain hieman yli kolmannes piti tärkeänä lapsen oikeutta kaikkiin tunteisiin ja vain 14 % piti aikuisen antamaa esimerkkiä tärkeänä. Tutkimuksesta selvisi myös, että osallistujat käyttivät saman asian määrittämiseen erilaisia termejä. Tunteiden säätelystä ja sen tukemisesta puhuttiin esimerkiksi tunteiden säätelytaitoina, aikuisen tukena, tunnetaitoina sekä tunteiden näyttämisenä. Loppumittauksessa havaittiin, että tunteiden säätelyn tukea pidettiin huomattavasti tärkeämpänä kuin alkumittauksen aikana. Jopa yli 93 % vastaajista korosti tämän tärkeyttä. Erityisesti muutos näkyi siinä, miten tärkeänä kasvattajat kokivat aikuisen läsnäolon ja lämpimän vuorovaikutuksen. Myös kanssasäätelyn merkitys nousi koulutuksen myötä. Tutkimuksen perusteella voidaankin todeta, että erityisesti käytäntöön integroidulla koulutuksella voidaan tukea varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuutta ja kehittää heidän osaamistaan lasten tunteiden kanssasäätelijöinä. (Koivuniemi ym. 2021: 264, 278–280, 284.)

Myös meidän opinnäytetyössämme selvitetään varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä lasten tunnetaidoista ja niiden tukemisesta. Selvitämme opinnäytetyössämme näiden lisäksi koulutustaustan ja ammattinimikkeen vaikutuksia kasvattajien näkemyksiin sekä kartoitamme erilaisia tunnetaitojen tukemiseen liittyviä opetusmenetelmiä sekä hyviä arjen käytänteitä, joita päiväkodissa hyödynnetään lasten tunnetaitojen kehittämistä tuettaessa.

8 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Hoito- ja kasvatushenkilöstöllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, lastenhoitajia ja avustajia. Myös päiväkodin johtajilla oli mahdollisuus vastata tutkimuskyselyymme.

Työelämän yhteistyökumppaneinamme toimivat kaksi Helsingin kaupungin varhaiskasvatussyksikköä, joiden hoito- ja kasvatushenkilöstön näkemyksiä sosioemotionaalisten taitojen tukemisen tärkeydestä selvitimme tutkimuskyselyn avulla. Yhteistyökumppaneinamme toimivat varhaiskasvatussyksiköt saavat opinnäytetyömme myötä lisää tietoa tunnetaitojen tukemisen tärkeydestä ja erilaisista lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisen menetelmistä. Opinnäytetyömme toimii myös tunnekasvatuksen hyötyjen tiedostamisen herättäjänä varhaiskasvatussyksiköissä ja saattaa sen myötä innostaa kasvattajia lisäämään tunnetaitojen opettamista lapsille päiväkodin arjessa.

Opetushallituksen selvityksessä (2017) todetaan, että varhaiskasvatuksessa toteutetaan joko erittäin vähän tai ei ollenkaan tutkimukseen pohjautuvia lasten sosioemotionaalisia taitoja tukevia opetusmenetelmiä, vaikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa kasvattajia tukemaan lapsia sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä (Kiviluote ym. 2019: 12; Määttä ym. 2017: 34). Selvitimme kahdessa Helsingin kaupungin varhaiskasvatussyksikössä tutkimuskyselyn avulla, onko tilanne muuttunut Opetushallituksen selvityksen (2017) jälkeen. Otantamme on kuitenkin niin pieni, ettemme voi suoraan verrata tutkimuksemme tuloksia Opetushallituksen selvitykseen. Halusimme myös selvittää, millaisia lasten sosioemotionaalisia taitoja tukevia opetusmenetelmiä tai materiaaleja varhaiskasvatuksessa käytetään, kuinka tärkeänä kasvattajat pitävät tunnekasvatusta ja ovatko he saaneet täydennyskoulutusta lasten tunnetaitojen tukemiseen.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka tärkeänä kasvattajat pitävät tunnekasvatusta?
2. Millaista täydennyskoulutusta he ovat saaneet?
3. Millaisia tutkimukseen perustuvia sosiaaliemotionaalisten taitojen tukemiseen liittyviä opetusmenetelmiä he ovat käyttäneet työssään?

4. Miten tilanne muuttunut opetushallituksen (2017) selvityksen jälkeen?
5. Mitä muita menetelmiä varhaiskasvatuksessa käytetään lasten tunnetaitojen tukemisessa?

9 Opinnäytetyön toteutus

Aineiston keruun menetelmäksi valitsimme kyselyn. Kysely soveltuu hyvin aineistonkeruumenetelmäksi, kun tutkimus halutaan toteuttaa laajalle joukolle. Kun tutkimuksen otannaksi valitaan kokonaisia organisaatioita tai muita luonnollisia ryhmiä, puhutaan ryväotannasta. (Vilka 2021.) Haimme Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalta (Kasko) tutkimuslupaa ennen opinnäytetyöhömmme liittyvän kyselyn toteutusta. Saimme sen 25.5.2022. Tutkimusaineiston keräämiselle myönnetty aika tutkimusluvassa oli 5/2022–9/2022.

Kyselylomakettamme (Liite 1) voidaan pitää vakioituna. Vakioimisella tarkoitetaan sitä, että kaikilta vastaajilta kysytään sama asiasisältö samalla tavalla (Vilka 2021; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2005: 182.) Koska kyselyssämme on strukturoituja ja avoimia kysymyksiä, saimme sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Avoimet kysymykset eivät kuitenkaan tarkoita automaattisesti sitä, että käytössä olisi myös laadullisia tutkimusmenetelmiä. Määrällisellä tutkimusmenetelmällä pyritään saamaan numeerista tietoa, kun taas laadullisella tutkimusmenetelmällä tähdätään merkitysten ymmärtämistä auttavan tiedon saamiseen. (Vilka 2021: Luku 3. Tutkimusprosessi käytännössä.)

Käytimme kyselylomakkeessamme kieltä, joka on myös tutkittaville tuttua. Kyselyn kysymykset on muotoiltava vastaajalle tutulla tavalla, sanoja tulee käyttää yksiselitteisesti ja yhdessä kysymyksessä pitää kysyä aina vain yhtä asiaa. Kyselylomake on myös tärkeää testata ennen sen lähettämistä. Testaamisessa oleellista on, että muutama perusjoukkoa edustava henkilö tarkastelee kyselylomaketta kriittisesti. Oleellista on testata kyselyn pituuden ja vastausajan kohtuullisuuden lisäksi myös kyselyn yksiselitteisyyttä, selkeyttä ja toimivuutta kriittisesti tarkastellen. (Vilka 2021: Luku 4. Määrällinen tutkimusmenetelmä käytännössä.) Lähetimme kyselymme pienelle joukolle varhaiskasvatuksessa työskenteleviä kasvattajia ja pyysimme heiltä arviota kyselylomakkeestamme.

Toteutimme kyselyn sähköisesti E-lomakkeella. Vastausajaksi olimme alun perin ilmoittaneet 1.-9.9.2022 välisen ajan, mutta jatkoimme kyselyn vastausaikaa vähäisen vastausmäärän vuoksi 18.9.2022 saakka. Aineiston saatuaamme analysoimme sen ja

vahvistimme tutkimuksemme tietoperustaa aineiston pohjalta. Analyysivaiheessa pyrimme etsimään aineistosta myös kausaalisia suhteita. Kausaalisuudella tarkoitetaan syy-seuraussuhteiden etsimistä aineistosta eli esimerkiksi tilannetta, jossa jollakin muuttujalla on selvä yhteys vastaajan mielipiteeseen (Vilka 2021: Luku 4. Määrällinen tutkimusmenetelmä käytännössä).

Tulosten raportointiin liitimme taulukoita ja kuvioita, jotta tutkimuksemme löydökset olisivat helposti tarkasteltavassa muodossa. Ennen tulosten esittelyä raportissa meidän oli myös pohdittava tutkimuksen luotettavuutta ja oltava rehellisiä muun muassa sen suhteen, mikäli jokin kyselyn kysymys olisi ollut esimerkiksi selkeästi väärinymmärretty tai kysymys olisi jälkikäteen paljastunut johdattelevaksi.

9.1 Eettiset kysymykset

Hyvän tieteellisen käytännön mukaisia tutkimuseettisesti keskeisiä arvoja ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja tulosten arvioinnissa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla tieteellisen tutkimuksen vaatimusten mukaisia ja eettisesti kestäviä. Tarvittavat tutkimusluvut tulee hankkia ennen tutkimukseen ryhtymistä ja tietyillä aloilla vaaditaan myös eettistä ennakoarviointia. Lisäksi jokaisen tutkimushankkeeseen osallistuvan osapuolen kanssa sovitaan oikeuksista, periaatteista, vastuista ja velvollisuuksista sekä käsitellään yhdessä aineistojen säilyttämistä ja käyttöoikeuksia koskevat kysymykset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Aihetta valitessamme selvitimme, ettemme ole esteellisiä tekemään tutkimusta aiheesta. Esteellisyydellä tarkoitetaan sitä, että henkilö on sellaisessa suhteessa käsiteltävään asiaan, sen asianosaisiin tai henkilöihin, jotka ovat asiassa tehtävän ratkaisun vaikutuspiirissä, että hänen puolueettomuutensa voi vaarantua (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020).

Kun tutkimukseen halutaan rekrytoida tutkittavia jostain organisaatiosta, yhdistyksestä tai yrityksestä, kohdeorganisaatiolta tulee pyytää tutkimuslupa. Organisaatiot saattavat pyytää lupahakemuksen liitteeksi myös esimerkiksi tutkimussuunnitelman, tiedot aineiston keruusta, suostumuslomakkeen ja tietosuojailmoituksen (Tietoarkisto 2021). Ennen varsinaisen haastattelututkimuksen toteuttamista pyysimme hyvän tutkimustavan mukaisesti tutkimusluvan Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen (Kasko) varhaiskasvatuksen toimialalta. Toimitimme heille nähtäväksi tutkimussuunnitelmamme, kysely- ja suostumuslomakkeen ja tietosuojailmoituksen.

Tämän jälkeen, tutkimusluvan saatuamme, teimme kyselytutkimuksen ennalta sovituissa varhaiskasvatusyksiköissä.

Aina, kun ollaan tutkimusvuorovaikutuksessa tutkittavaan henkilöön, esimerkiksi haastattelujen, havainnoinnin tai kyselyjen avulla, edellytetään tietoon perustuvaa eettistä suostumusta tutkimukseen osallistumiseen. Suostumus voidaan antaa ainoastaan silloin, kun tutkittava henkilö on saanut riittävät tiedot tutkimuksesta. Se on eettisesti pätevä, kun tutkimuksessa turvataan tietosuojalainsäädännön mukaisten oikeuksien lisäksi tutkittavan eettiset oikeudet. Tutkittavalle tulee antaa tiedot tutkimuksen toteuttajista ja sen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä tutkimuksen aikana ja siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen edellyttää tutkittavalta. Eettisesti pätevässä osallistumissuostumuksessa varmistetaan näiden lisäksi tutkittavan oikeus osallistua vapaaehtoisesti ja kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen väliaikaisesti tai toistaiseksi ilman kielteisiä seurauksia missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, oikeus peruuttaa osallistumissuostumus, oikeus saada totuudenmukainen ja ymmärrettävä kuva tutkimuksen tavoitteista ja osallistumiseen mahdollisesti liittyvistä haitoista ja riskeistä sekä oikeus tietää olevansa tutkittavana erityisessä tilanteessa. (Tietoarkisto 2021.)

Kerroimme kyselytutkimukseen vastanneille kasvattajille ennen osallistumissopimuksen vahvistamista meistä tutkimuksen tekijöinä ja taustaorganisaatiosta, henkilötietojen käsittelystä tutkimuksen aikana ja siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen käytännössä tarkoittaa. Pyrimme antamaan tutkimukseen osallistuville ymmärrettävän ja totuudenmukaisen kuvan tutkimuksen tavoitteista ja osallistumiseen mahdollisesti liittyvistä riskeistä tai haitoista. Lisäksi kerroimme, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja siitä voi myös kieltäytyä.

9.2 Aineiston analyysi ja tulokset

Aloitimme aineiston analysoinnin tutustumalla kyselystä saatuihin vastauksiin ja merkitsemällä ylös vastauksissa toistuvia asioita ja teemoja. Hyödynsimme analyysissä aineistoon pohjautuvan sisällönanalyysin menetelmiä. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan tiivistäen, eritellen sekä eroja ja yhtäläisyyksiä etsien. Sisällönanalyysillä voidaan tarkoittaa niin määrällistä sisällön erittelyä kuin laadullista sisällönanalyysiäkin ja niitä molempia voidaan hyödyntää analysoitaessa samaa aineistoa. (Tietoarkisto 2021.) Jaoimme vastaukset karkeasti kolmen pääteeman alle, joissa käsiteltiin vastaajien tärkeänä pitämiä asioita lasten tunnetaitojen kehittämisen tukemisessa, tutkimukseen perustuvia sosioemotionaalisten taitojen tukemisen menetelmiä sekä muita menetelmiä ja hyväksi koettuja arjen käytänteitä tunnetaitojen tukemisessa.

Jaoimme nämä pääteemat vielä pienempiin osa-alueisiin. Tämän jälkeen peilasimme vastauksia opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen.

Kyselyyn vastasi kahdeksan varhaiskasvatuksen ammattilaista, mikä on noin 6 % kaikista kutsun saaneista henkilöistä. Alhaiseen vastausprosenttiin vaikuttaa todennäköisesti se, kun kutsu kyselyyn lähetettiin opinnäytetyöhön osallistuneiden varhaiskasvatustyöyksiköiden sähköpostiin, josta se ei tavoittanut kaikkia yksiköiden työntekijöitä. Jos he olisivat saaneet kutsun henkilökohtaiseen työsähköpostiin, vastaajia olisi mahdollisesti ollut enemmän. Kyselyimme aukioloaikana henkilökuntaa oli myös poissa töistä eri syistä. Vastaajista kahden koulutustaustana on kasvatustieteiden maisteri, kolmen sosionomi (AMK), kahden lähihoitaja ja yhden erityislastentarhanopettaja.

Taulukko 1. Vastaajien koulutustausta

Vastaajien koulutustausta	Lukumäärä	Prosenttiosuus
Kasvatustieteiden kandidaatti	0	0
Kasvatustieteiden maisteri	2	25
Sosionomi (AMK)	3	37,5
Sosionomi (YAMK)	0	0
Lähihoitaja	2	25
Lastenhoitaja	0	0
Lastenhojaaja	0	0
Päivähoitaja	0	0
Sosiaalikasvattaja	0	0
Lastentarhanopettajan opistotasoinen tutkinto	0	0
Erytislastentarhanopettajan tutkinto	1	12,5
Joku muu	0	0

Neljä vastaajista toimii tällä hetkellä varhaiskasvatuksen opettajana, kaksi varhaiskasvatuksen lastenhoitajana, yksi varhaiskasvatuksen erityisopettajana ja yksi päiväkodin johtajana. Vastauksista ilmeni, että varhaiskasvatuksen opettajan tehtävässä toimii lähihoitajakoulutuksen saanut työntekijä, mutta myös

kasvatustieteiden maisteri työskentelee varhaiskasvatuksen lastenhoitajana. Lisäksi kasvatustieteiden maisteri toimii varhaiskasvatuksen erityisopettajana ja erityislastentarhanopettajan tutkinnon suorittanut työntekijä päiväkodin johtajana.

Taulukko 2. Vastaajien ammattinimikkeet

Vastaajien ammattinimike	Lukumäärä	Prosenttiosuus
Varhaiskasvatuksen opettaja	4	50
Varhaiskasvatuksen sosionomi	0	0
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	1	12,5
Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	2	25
Varhaiskasvatuksen avustaja	0	0
Varhaiskasvatuksen erityisavustaja/ erityislastenohjaaja	0	0
Päiväkodin johtaja	1	12,5
Joku muu	0	0

Vain yhdellä kyselyyn vastanneella varhaiskasvatuksen ammattilaisella oli työkokemusta alle 5 vuotta ja yhdellä vastaajalla puolestaan yli 30 vuotta. Suurin osa vastaajista oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa yli 10 vuotta. Vain muutama vastaaja oli osallistunut tunnekasvatukseen liittyvään täydennyskoulutukseen, mutta osa vastaajista oli opiskellut itse lisää tunnekasvatuksesta ammattikirjallisuudesta.

Vastauksista ilmeni, että kaikki kasvattajat pitivät tunnekasvatusta erittäin merkityksellisenä ja tärkeänä koulutustaustasta tai työkokemuksen pituudesta riippumatta. Useassa vastauksessa huomioitiin tunnetaitojen merkitys vuorovaikutussuhteissa ja sosiaalisissa tilanteissa.

Pidän tunnetaitoja erittäin tärkeänä! Tunnetaidot ovat merkittävässä roolissa jokapäiväisessä elämässä, sosiaalisessa kanssakäymisessä ja niiden säätelyn taidot vaikuttavat olennaisesti esimerkiksi yksilön hyvinvointiin. (Vastaaja kuusi.)

Vastauksien perusteella tunnekasvatus on kasvattajien mielestä tärkeää kaiken ikäisten lasten kanssa, koska tunteet ovat erottamaton osa meitä ja ne ohjaavat käyttäytymistämme. Akateemisten ja arjen taitojen oppiminen on helpompaa, mutta

tunnetaitojen säätelyssä sekä omien että kavereiden tunteiden tunnistamisessa lapset tarvitsevat paljon aikuisen tukea.

Pidän tunnetaitoja todella tärkeänä, koska ilman tunnetaitoja emme pysty toimimaan. Tunteet ovat erottamaton osa meitä ja ohjaavat meidän käyttäytymistä ja toimintaa varsinkin, mitä nuoremasta on kyse. (Vastaaja kahdeksan.)

Kyselyymme vastanneista kasvattajista yksikään ei ollut käyttänyt työssään Opetushallituksen selvityksessä (2017) mainittuja tutkimukseen perustuvia tunnetaitoja tukevia menetelmiä, joita ovat Askeleittain/Pienin askelin-ohjelma, Tunnemuksu ja Mututoukka- tunnetaito-ohjelma, Fun Friends, Papilio-ohjelma, Ihmeelliset vuodet-ohjelma, Tunteesta tunteeseen-ohjelma, Ville Vilkastuksen tunneseikkailu ja KUMMI 13- Konsultaatiomalli päiväkoteihin (Määttä ym. 2017: 34). Vastauksissa mainittiin kuitenkin useasti Fanni-tunnetaitosarjan kirjat ja tunnekortit. Fanni on suomalaisten psykologien, Julia Pöyhösen ja Heidi Livingstonen, kehittämä tuoteperhe tunnetaitojen harjoitteluun (Fanni Emotions 2022). Myös Piki-materiaali (Kirkkopelto 2016) ja Molli-materiaali (Haapsalo & Kirkkopelto 2013) mainittiin vastauksissa. Piki- materiaali on tarkoitettu kiusaamisen ehkäisemiseen ja Molli- materiaalin avulla voidaan harjoitella tunnistamaan ja nimeämään tunteita yhdessä koko lapsiryhmän kanssa (Määttä ym. 2017: 35). Materiaaleja käytettiin saamissamme vastauksissa jatkuvasti tai satunnaisesti koko lapsiryhmän kanssa tai yksilöllisen tarpeen mukaan.

Lasten tunnetaitojen kehittymistä tuettiin vastausten perusteella monella tavalla. Puolet vastaajista koki tunnekuvien käytön erittäin tärkeänä ja hyödyllisenä arjen käytänteinä. Myös aikuisen tuki lapsen tunnetaitojen harjoittelussa ilmeni lähes kaikissa vastauksissa. Tunnetaitojen harjoittelun tukemisella tarkoitetaan tässä tunteiden sanoittamista ja niistä puhumista, tunteiden tunnistamista ja niiden äärelle pysähtymistä sekä tunteiden mallintamista. Tunnetaitojen vaikutus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vuorovaikutussuhteisiin mainittiin vastauksissa useasti, kun puhuttiin hyvistä arjen käytänteistä.

Meidän on kaikkien syytä puuttua kaikkeen kiusaamiseen ja toisen huomiotta jättämiseen. Pienelle lapselle on tärkeää opettaa näitä taitoja. Kaikkien ympärillä olevien hyvinvointi on meille kaikille tärkeää ja arvostettavaa. (Vastaaja seitsemän.)

Myös tunteisiin ja tunnetaitoihin liittyvä kirjallisuus koettiin hyvänä toimintatapana. Kirjallisuudesta nimeltä mainittiin Piki (Kirkkopelto 2016), Molli (Haapsalo & Kirkkopelto 2013) ja Fanni-tunnetaitosarjan kirjat (Fanni Emotions 2022). Vastausten perusteella

hyviä keinoja tunnetaitojen opettamiseen ovat myös musiikki ja erilaiset tunnelaulut. Muita useasti mainittuja arjen käytänteitä tunnetaitojen kehittymisen tukemisessa olivat kaveriarvonnat ja erilaiset rauhoittumiskeinot, kuten aikuisen syli tai joku muu rauhallinen paikka, jossa voi ilmaista tunnetta turvallisella tavalla.

Kuvio 1. Tunnetaitoja tukevat arjen käytänteet

Myös kasvattajan oman toiminnan merkitys tuli näkyviin vastauksissa. Kasvattajan puhetapa ja oma rauhallisuus koettiin tärkeänä.

10 Johtopäätökset

Opetushallituksen selvityksessä (2017) kävi ilmi, että varhaiskasvatuksessa toteutetaan hyvin vähän tai ei lainkaan tutkimuksiin perustuvia lasten sosioemotionaalista kehitystä tukevia menetelmiä (Määttä 2017:34). Koska kyselytutkimuksemme otanta ja vastausprosentti oli niin pieni, ei sen tuloksia voi verrata suoraan Opetushallituksen selvitykseen. Kuitenkin vastauksista voi nähdä, että aiemmin mainitut kahdeksan tunnetaito-ohjelmaa eivät ole aktiivisessa käytössä.

Useassa vastauksessa nousi esiin Fanni-tunnetaitosarja. Fanni on psykologien luoma kotimainen tuoteperhe tunnetaitojen harjoitteluun. Se onkin noussut Suomen ostetuimmaksi tunnetaitosarjaksi ja yhdeksi suosituimmista lastenkirjasarjoista. (Fanni Emotions 2022.) Vaikuttaakin siltä, että uudet tunnetaitojen tukemiseen tarkoitetut materiaalit ja kirjasarjat ovat syrjäyttämässä perinteiset tunnetaito-ohjelmat. Toki Opetushallituksen selvityksessä (2017) mukana olleet tutkimukseen perustuvat

tunnetaito-ohjelmat ovat melko hintavia, mikä mahdollisesti vaikuttaa niiden vähäiseen käyttöön varhaiskasvatuksessa.

Kyselyn vastauksien perusteella voidaan todeta, että arjen toimintoihin integroidut, tunnetaitoja tukevat käytänteet ovat aktiivisesti käytössä varhaiskasvatuksen arjessa. Vaikka kasvattajat eivät käytäkään aktiivisesti jotain tiettyä tunnetaito-ohjelmaa, on heillä silti paljon hyviä arjen käytänteitä tunnetaitojen harjoittelemisen tueksi. Teoreettisessa viitekehyksessä esitelty positiiviseen psykologiaan pohjautuva positiivinen pedagogiikka ilmenee tunnekasvatuksessa silloin, kun kasvattaja vahvistaa lapsen positiivisia tunteita, mutta tukee lasta myös vaikeiden tunteiden tunnistamisessa, ilmaisemisessa, käsittelyssä, säätelyssä ja hyväksymisessä. Kaikenlaisten tunteiden ilmaisu on sallittua ja kasvattaja onkin tärkeässä roolissa opettaessaan lapsia kohtaamaan ja käsittelemään niitä.

Kyselytutkimuksemme tulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat tunnekasvatuksen erittäin tärkeänä sekä ymmärtävät sen merkityksen lapsen kehityksen ja sosiaalisten suhteiden kannalta. Lasten tunnetaitojen kehittymistä tuetaan erilaisten menetelmien ja hyväksi todettujen arjen käytänteiden avulla. Varhaiskasvattajia velvoittavassa Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022) todetaankin, että päiväkodissa harjoitellaan lasten kanssa tunteiden tunnistamista, ilmaisemista, nimeämistä ja säätelystä sekä löytämään tapoja tunteiden turvalliseen purkamiseen (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 30).

11 Pohdinta

Perusta tunnetaitojen oppimiselle luodaan jo varhaislapsuudessa, jonka vuoksi kasvattajalla on merkittävä tehtävä tukea lasta näiden taitojen opettelussa. Lapsen tulevan elämän kannalta on tärkeämpää oppia tunnistamaan ja hallitsemaan tunteita kuin tiedollinen oppiminen tai tiedon hankkiminen, koska uusien asioiden oppiminen vaatii toimivan tunnepohjan. (Isokorpi 2004: 127.) Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat tämän vuoksi tärkeässä roolissa tukemassa lasten sosioemotionaalista kehitystä. Tämän vuoksi toivomme, että opinnäytetyömme herättää varhaiskasvatuksen ammattilaiset tiedostamaan tunnekasvatuksen hyödyt sekä sen myötä lisäämään heidän innostustaan tunnetaitojen opettamiseen päiväkodin arjessa, keskustelemaan tunnekasvatuksen merkityksestä ja jakamaan tietoa tunnetaitoja tukevista menetelmistä, materiaaleista ja hyväksi koetuista arjen käytänteistä.

Opinnäytetyöprosessin alussa meitä hätkähdytti Opetushallituksen selvityksessä (2017) ilmennyt tulos, jonka mukaan varhaiskasvatuksessa käytetään joko vähän tai ei ollenkaan tutkimuksiin pohjautuvia lasten sosioemotionaalista kehitystä tukevia menetelmiä. Perehdyttyämme tarkemmin tunnetaitoja ja tunnekasvatusta käsittelevään teoreettiseen tietoon sekä analysoituamme kyselytutkimuksesta saatuja vastauksia oivalsimme, että lasten sosioemotionaalista kehitystä voidaan tukea monella tavalla. Tärkeintä on mielestämme se, että lasten kanssa ylipäättään harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisemista, nimeämistä ja säätelyä.

Lasten tunnetaitojen kehittymistä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa heitä kiinnostavien materiaalien avulla erillisten toimintatuokioiden aikana, mutta mielestämme lasten tunnetaitoja on erittäin tärkeä tukea myös päivän jokaisessa hetkessä. Lapsi tarvitsee aikuiselta tukea tunteiden tunnistamisessa, nimeämisessä, ilmaisemisessa ja säätelmissä. Tämän vuoksi kasvattajan on kohdattava lapsi sensitiivisesti ja toimittava lapsen tunteiden sanoittajana ja kanssasäätelijänä juuri oikealla hetkellä. Aina niissä hetkissä ei ole kirjaa tai tunnekortteja saatavilla, jonka vuoksi kasvattajalta vaaditaan kykyä toimia tilanteessa luovasti lapsen tunteiden sanoittajana ja myös erityistä herkkyyttä tunnistaa niin omat kuin lapsenkin tunteet. Kasvattaja kykenee vahvistamaan lapsen tunnetaitoja sekä toimimaan lapsen tunnetilanteissa inhimillisesti, kun hänellä on kosketuspintaa omiin tunteisiinsa ja hän on myös kehittänyt omia tunnetaitojaan (Jääskinen & Pelliccioni 2017: 106).

Koska lasten tunnetaitojen vahvistamisella ja tukemisella voidaan ehkäistä riskikäyttäytymistä ja syrjäytymistä myöhemmässä elämänvaiheessa, mielestämme olisi tärkeää lisätä tunnetaitojen opettelua päivittäiseen vuorovaikutukseen kasvattajien ja lasten välillä. Myös kasvattajille suunnattua koulutusta lasten tunnesäätelystä ja sen tukemisesta tulisi mielestämme lisätä. Kuten Koivuniemen ja kumppaneiden tutkimuksessa todetaan, etenkin käytäntöön liitettyllä koulutuksella voidaan lisätä kasvattajien osaamista lasten tunnetaitojen vahvistajana (Koivuniemi ym. 2021).

Varhaiskasvatusala on kriisissä pätevien työntekijöiden sekä sijaisten puutteen vuoksi (Lehtinen & Kinnunen & Jämsén 2022). Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat työssään riittämättömyyttä, jatkuvaa kiirettä, henkistä kuormitusta ja stressioireita (MTV Uutiset 2021). Se voi vaikuttaa siihen, että kasvattajilla ei ole riittävästi voimavaroja lasten tunnetaitojen kehittymisen tukemiseen. Myös Köngäs (2019) toteaa, että kasvattajat voivat tukea lasten tunnetaitojen kehittymistä paremmin, kun henkilöstön hyvinvointia ja päiväkotien ilmapiiriä parannetaan (Köngäs 2019: 185). Riittäväillä henkilöstöresursseilla ja kiireettömällä työilmapiirillä voidaan myös meidän mielestämme vaikuttaa suotuisasti kasvattajien edellytyksiin toteuttaa tunnekasvatusta.

Koska opinnäytetyömme kyselytutkimuksen otanta oli niin suppea, jatkotutkimuksena voisi olla kiintoisaa toteuttaa kaikille Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksiköille suunnatun kyselytutkimuksen, jossa selvitettäisiin laajemmin varhaiskasvatushenkilöstön näkemyksiä tunnekasvatuksen merkityksestä.

Lähteet

Ahonen, Liisa 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTT%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382>. Viitattu 21.2.2022.

Askeleittain –opetusohjelma. Kasvun tuki. Varhaisen tuen tietolähde. Päivitetty 18.3.2020. <<https://kasvuntuki.fi/menetelmat/askelleittain/>>. Viitattu 22.4.2022

Avola, Pauliina & Pentikäinen, Viivi 2020. Kukoistava kasvatustilanne. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. E-kirja. Espoo: BEEhappy Publishing Oy.

Blewitt, Claire & O'Connor, Amanda & Morris, Heather & Nolan, Andrea & Mousa, Aya & Green, Rachael & Ifanti, Amalia & Jackson, Kylie & Skouteris, Helen. 2021. It's Embedded in What We Do for Every Child": A Qualitative Exploration of Early Childhood Educators' Perspectives on Supporting Children's Social and Emotional Learning. International journal of environmental research and public health. 18 (4). 1530. 1–13. <<https://doi.org/10.3390/ijerph18041530>>. Viitattu 18.2.2022.

Fanni Emotions Oy 2022. <<https://fanniemotions.com/>>. Viitattu 1.10.2022

Fun FRIENDS. Aseman lapset ry.

<<https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/friends/>>. Viitattu 22.4.2022.

Haapsalo, Tiina & Kirkkopelto, Kati. 2013. Molli - hyvällä mielellä vai pahalla päällä. Tunteet taidoiksi. Helsinki: Lasten Keskus.

Haapsalo, Tiina & Kirkkopelto, Katri & Repo, Laura 2016. Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Helsinki: Lasten Keskus.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf>. Viitattu 16.9.2022.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Holmberg, Tiina 2003. Ville Viikastuksen tunnuseikkailu. Jyväskylä: Pesäpuu, lastensuojelun erityisosaamisen keskus.

Ihmeelliset vuodet. Turun Yliopisto. <<https://sites.utu.fi/ihmeellisetvuodet/>>. Viitattu 22.4.2022

Isokorpi, Tia 2004. Tunneoppia. Parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jääskinen, Anne-Mari & Pelliccioni, Sanna 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Kallio, Anja & Kerola, Kyllikki & Kujanpää, Sari 2007. Opetushallitus. Tunteesta tunteeseen- Ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. Opettajan aineisto.
<<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>>. Viitattu 24.2.2022

Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kerola, Kyllikki & Kujanpää, Sari & Kallio, Anja 2007. Tunteesta tunteeseen: Ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin: Harjoituskirja. Helsinki: Opetushallitus.

Kirkkopelto, Kati 2016. PIKI – Minäkin tahdon mukaan! Helsinki: Lasten Keskus.

Kiviluote, Jaana & Koskela, Päivi Tuulikki & Nissinen, Timo & Aromaa, Sini & Itkonen, Leena 2019. Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa: tunnetaitojen opettaminen Aggression portaat-opetusohjelman avulla: Varhaiskasvattajan käsikirja. 1. painos. Turku: JK-kustannus ja koulutus Oy.

Koivuniemi, Marika & Kinnunen, Susanna & Mänty, Kristiina & Järvenoja, Hanna & Näykki, Piia. 2021. Varhaiskasvatushenkilöstön käsityksiä lasten tunteiden säätelytaitojen kehittymisestä - Käytäntöön integroitu koulutus ammatillisen kehittymisen tukena. Journal of Early Childhood Education Research 10 (2). 264–292.
< <https://journal.fi/jecer/article/view/114166/67365>>. Viitattu 18.2.2022.

Kokkonen, Marja 2010. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kokkonen, Marja 2022. Tunnetaidot varhais- ja keskilapsuudessa.
<<https://mediataidekasvattaa.fi/oppimateriaalit/milta-tuntuu/artikkeli-marja-kokkonen-tunnetaidot-varhais-ja-keskilapsuudessa/>>. Viitattu 12.2.2022.

Köngäs, Mirja 2018. Eihän lapsil ees oo hermoja. Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto. 44-45.
<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%c3%b6ng%c3%a4s_Mirja_ActaE_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 18.1.2022.

Köngäs, Mirja 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laaksonen, Vilja 2022. Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lehtinen, Don & Kinnunen, Pekka & Jämsén, Elina 2022. Ministeri Honkonen aikoo kutsua koolle varhaiskasvatuksen hätäkokouksen: "Päiväkodit ovat kriisissä".
<<https://yle.fi/uutiset/74-20001180>>. Viitattu 28.10.2022.

MTV Uutiset 2021. "Arki on kuin juoksua suolla"- sosiaalisessa mediassa paljastetaan päiväkotien kipupisteet, varhaiskasvatusta koettelee paha osajapula.
<<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/arki-on-kuin-juoksua-suolla-sosiaalisessa-mediassa-paljastetaan-paivakotien-kipupisteet-varhaiskasvatusta-koettelee-paha-osajapula/8264388#gs.h2busb>>. Viitattu 28.10.2022.

Mäntymaa, Mirjami & Luoma, Ilona & Puura, Kaija & Tamminen, Tuula 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 119 (6). 459–465. <<https://www.duodecimlehti.fi/duo93467>>. Viitattu 12.2.2022.

Määttä, Sami & Koivula, Merja & Huttunen, Kerttu & Paananen, Mika & Närhi, Vesa & Savolainen, Hannu & Laakso, Marja-Leena 2017. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017: 17. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilannekartoitus. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf>. Viitattu 12.2.2022.

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. <<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8280118>>. Viitattu 10.5.2022.

Pienin askelin- opetusohjelma. Kasvun tuki. Varhaisen tuen tietolähde. Päivitetty 18.3.2020. <<https://kasvuntuki.fi/menetelmat/askeleittain/>>. Viitattu 22.4.2022

Papilio-ohjelma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Päivitetty 15.3.2021. <<https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/papilio>>. Viitattu 22.4.2022

Peitso, Satu & Närhi, Vesa 2015. Konsultaatiomalli päiväkoteihin: Jäsentynyttä tukea levottomille lapsille. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Peltonen, Anne & Kullberg-Piilola, Tarja 2005. Tunnemuksu. Helsinki: Lasten Keskus. 12.

Peltonen, Anne & Kullberg-Piilola, Tarja & Kullberg-Turtiainen, Marjo 2002. Tunnemuksu ja Mututoukka tunnetaito-ohjelma esiopetukseen ja alkeisopetukseen. <<http://personal.fimnet.fi/palvelu/tunnetaidot/>>. Viitattu 22.4.2022

Pulkkinen, Lea (toim.) 1997 & Kinnunen Ulla & Kokkonen, Marja & Rönkä, Anna 1997. Lapsesta aikuiseksi. 2. painos. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Therapeia-säätiö 2015. Mankinen, Kaija & Jokinen, Irja (toim.) & Lintu, Ritva & Schulman, Marja. Pikkulapsesta koululaiseksi. Psykodynaaminen näkökulma tunne-elämän ja ihmissuhteiden kehitykseen. Helsinki: Therapeia-säätiö.

Tietoarkisto 2021. Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 21.2.2022.

Trogen, Tiia 2020. Positiivinen kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012. <https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Viitattu 21.2.2022.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.07.2018.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>>. Viitattu 21.4.2022

Vilka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kysely varhaiskasvatuksen työntekijöille tunnekasvatuksesta

Opiskelemme Metropolia Ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatukseen suuntautuneiksi sosionomeiksi (AMK). Tavoitteenamme on tutkia varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä tunnekasvatuksesta ja sen tärkeydestä. Toivomme, että yksikkönne kasvattajat vastaisivat kysymyksiin. Lomakkeen täyttämiseen kuluu aikaa 3–5 minuuttia. Kyselyyn ei ole pakko osallistua, vaan se on vapaaehtoista. Kaikki vastaukset käsitellään anonyymisti ja luotettavasti. Kerättyä tietoa käytetään opinnäytetyössä, jonka aiheena on Tunnekasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksessa. Tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa.

Yhteistyöterveisin, Katja Mäenpää ja Tanja Haverinen

Valitse tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

Koulutustaustasi? (valitse korkein)

- Kasvatustieteiden kandidaatti
- Kasvatustieteiden maisteri
- Sosionomi (AMK)
- Sosionomi (YAMK)
- Lähihoitaja
- Lastenhoitaja
- Lastenohjaaja
- Päivähoitaja
- Sosiaalikasvattaja
- Perhepäivähoitaja
- Lastentarhanopettajan opistotasoinen tutkinto
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tutkinto
- Joku muu

Millä ammattinimikkeellä työskentelet tällä hetkellä?

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- Varhaiskasvatuksen avustaja
- Varhaiskasvatuksen erityisavustaja/ Erityislasten ohjaaja
- Päiväkodin johtaja
- Joku muu

Kuinka pitkä on työkokemuksesi?

- Alle 5 vuotta
- 6–10 vuotta
- 11–15 vuotta
- 16–20 vuotta
- 21–25 vuotta
- 26–30 vuotta
- Yli 30 vuotta

Kuinka tärkeänä pidät tunnekasvatusta? Miksi? _____

Oletko osallistunut tunnetaitoja koskevaan täydennyskoulutukseen?

Kyllä, mihin _____

En

Oletko käyttänyt jotain seuraavista materiaaleista työssäsi?

Askeleittain -ohjelma

Pienin askelin -ohjelma

Tunnekuksu ja Mututoukka- tunnetaito-ohjelma

Fun Friends

Papilio-ohjelma

Ihmeelliset vuodet-ohjelma

Tunteesta tunteeseen-ohjelma

Ville Vilkastuksen tunneseikkailu

KUMMI 13-Konsultaatiomalli päiväkoteihin

Jotain muuta, mitä _____

Jos vastasit edellisessä kohdassa Kyllä, kerro seuraavaksi kuinka säännöllistä käyttö on

Jatkuvaa

Satunnaista

Kuinka käytät menetelmää tai materiaalia?

Koko lapsiryhmän kanssa

Yksilöllisen tarpeen mukaan osalle lapsista

Sekä koko ryhmän että yksittäisten lasten kanssa

Millaisia lasten tunnetaitojen kehittymistä tukevia arjen käytänteitä sinulla / ryhmässänne on käytössä?

Kiitos vastauksestasi!

Saatekirje

Hei varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Opiskelemme Metropolia Ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatukseen suuntautuneiksi sosionomeiksi (AMK). Tavoitteenamme on tutkia varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä tunnekasvatuksesta ja sen tärkeydestä.

Toivomme, että yksikkönne hoito- ja kasvatushenkilöstö vastaisi kyselyyn. Kyselylomakkeen täyttämiseen kuluu aikaa 3–5 minuuttia. Kyselyyn ei ole pakko osallistua, vaan se on vapaaehtoista. Kaikki vastaukset käsitellään anonymisti ja luotettavasti. Kerättyä tietoa käytetään opinnäytetyössä, jonka aiheena on Tunnekasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksessa. Tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa.

Kysely on auki 1.9.2022-9.9.2022 välisen ajan. Kyselyyn vastaaminen tarkoittaa suostumusta tutkimukseen osallistumiseen.

Yhteistyöterveisin, Katja Mäenpää ja Tanja Haverinen